

Сайт “Євроатлантична Україна” –

http://www.ea-ua.info/main.php?parts_id=5&news_id=10696&news_show_type=1&
27.02.2008 р.

Стаття висвітлює й аналізує результати щорічної міжнародної Мюнхенської конференції з питань безпеки. Конференція 2008 року отримала назву “Світ у сум’ятті – Потуги в стані змін – Дефіцит стратегій”, яка чудово вдало проблемність, запутаність й складність сучасного світового порядку. Мюнхенська конференція не змогла чітко визначити шляхи зміцнення безпеки сучасного світу. Проте, публічна дискусія на високому міжнародному рівні та усвідомлення актуальних глобальних проблем й загроз, є першим кроком у напрямку їх подолання. Як і у попередні роки головні послання були зроблені представниками Росії та США до котрих традиційно й було прикуто основну увагу.

**Сергій Терешко,
головний консультант відділу
глобальної безпеки та європейської інтеграції,
Національний інститут проблем міжнародної безпеки
при РНБО України**

Діагнози Мюнхена: сум’яття та дефіцит стратегій

Мюнхенські безпекові лікарі не змогли виписати рецепти для сучасного світу, проте спромоглися поставити діагнози. Це, як відомо, – перший крок в лікуванні.

Вже у 44-й раз щорічна міжнародна конференція, що відбувається у столиці німецької Баварії, 8-10 лютого винесла на дискусію найзлободенніші проблеми сучасної глобальної безпеки. Цього разу, назва конференції, яка традиційно характеризує собою актуальний стан міжнародної безпеки, була такою ж складною у розумінні, як і сам сучасний світовий порядок: **“Світ у сум’ятті – Потуги в стані змін – Дефіцит стратегій”**. На нинішній захід з’їхалися близько 250 державних діячів, військових, дипломатів, вчених, бізнесменів з більше ніж 40 держав з метою неформального спілкування та певних апробацій на міжнародній арені потенційних стратегічних рішень, що вже у найближчому майбутньому можуть отримати реалізацію провідними акторами сучасного світу.

Забігаючи наперед варто сказати, що цьогорічна конференція пройшла значно буденніше у порівнянні з її минулорічним аналогом, рівень учасників був не таким представницьким, а їх заяви не такими суперечливими. На це вплинули й розпал виборчих кампаній в США та РФ, велика кількість невирішених питань напередодні саміту НАТО у Бухаресті (одночасно з конференцією у Мюнхені відбувалася зустріч

міністрів оборони Альянсу у Вільнюсі), а у випадку України – політична криза. Проте, незважаючи на це, оцінка заяв учасників мюнхенської зустрічі дозволяє у цілому зрозуміти складність процесів у глобальній безпековій політиці, а також погодитися з організаторами конференції, які надали їй саме таку назву.

Після минулорічного виступу Владіміра Путіна, що став “холодним душем” для Західного світу, цього року велика увага знову була прикута до представника Росії, яким став перший віце-прем’єр-міністр *Сергей Іванов*. Той факт, що саме Іванов представляв Кремль на конференції дозволяє зробити висновок, що ця людина залишатиметься однією з ключових персон російської політики після березневих виборів.

Отже, про основні меседжі Росії, що були оформлені під заголовком **“Куди йдеш, Росіє?”**. Всупереч очікуванням виступ росіянина виявився значно поміркованішим ніж того очікували. Напередодні російських виборів у своїх заявах С.Іванов англійською мовою намагався представити Росію як демократичну державу, а її економіку як ринкову та відкриту. Не забуваючи про критику опонентів, доповідач намагався розвіяти страхи Заходу, які ті бачать в сучасній Росії й демонстрував дружнє ставлення до співрозмовників. На фоні різких заяв В.Путіна, які проголошувалися в день відкриття мюнхенської конференції у Москві під час презентації Стратегічного плану розвитку Росії (або простіше “Плану Путіна”) та вірогідно були розраховані й на аудиторію в Мюнхені, виступ російського віце-прем’єра міг сприйнятися як презентація нового стилю політики “нової” влади та “оновлених” облич цієї ж влади з якою можливо та варто розмовляти.

Про президента Медведєва доповідач говорив як про доконаний факт, даючи якнайкращі характеристики своєму нинішньому тезці за посадою. Одночасно з цим С.Іванов зазначив, що владний тандем президент Медведєв - прем’єр Путін стане запорукою того, що Росія продовжуватиме здійснювати свій демократичний сталий шлях розвитку, таким чином попіаривши й цей елемент кремлівської політичної комбінації. На закид в недемократичності виборів президента РФ, С.Іванов представив “залізний” аргумент: *“Росія демократична держава, в ній чотири кандидати беруть участь у виборах президента, а два, як в деяких державах”*, натякаючи на американську політичну систему.

Рекламуючи майбутні політичні зміни в Росії, не забув С.Іванов й про економіку. Він задекларував, що до 2020 р. Росія увійде у п’ятірку

світових лідерів за розміром ВВП з показником більше 30 тис. дол. на душу населення, а економіка держави перепрофільовуватиметься з сировинної на інноваційну. Цим самим, заочно було парирувано свіжу заяву одного з кандидатів на посаду президента США Джона МакКейна про те, що Росія по багатьох показниках, зокрема економічним, не відповідає вимогам “Великої Сімки”. Іванов підкреслив, що Росія виконуватиме свої енергетичні зобов’язання безвідносно від стану своїх відносин з сусідами. *Саме для того аби зменшити залежність постачання енергоресурсів від політичної кон’юнктури в деяких країнах-транзитерах, Росією й створюються нові проекти на кшталт Північного та Південного потоків* – сказав Іванов. Крім цього, європейців було заспокоєно й у питанні агресивного приходу російського нафтодоларового капіталу в економіку ЄС: *“Ми не прагнемо скупити всю Європу за нафто долари, просто хочемо мати можливість адекватних дій у відповідь”*. Натомість, Росія пообіцяла допускати іноземний капітал у свої стратегічні галузі.

Безпосередньо **безпекова частина виступу також була досить багатою** й містила певну частину поміркованої критики. Одним з основних положень у безпековій частині було прагнення Росії розвіяти страхи Заходу щодо неї: *“Росія прагне зайняти місце у світі відповідно до її досягнень. Для цього ми не створюватимемо військових блоків, а покладатимемося на багатосторонню співпрацю”*. *“Ми з повагою ставимося до цінностей, які Америка та Європа культивували віками, проте цей досвід не може бути еталоном для усього світу”* – заявив російський урядовець, – *“безпека одних не повинна розвиватися за рахунок безпеки інших”* (натякаючи на ПРО та розширення НАТО).

Звісно **не могла Росія оминати найболючіші для себе проблеми сучасної міжнародної безпеки**. Зупиняючись на питання незалежності Косова, С.Іванов заявив, що цей випадок *“схринька Пандори”*, який призведе до поширення подібного сценарію у світі, назвавши як приклад, чомусь, Північний Кіпр, а не традиційні для подібного випадку сепаратистські регіони СНД. Знову ж таки, напевно намагався знайти максимальний баланс між традиційною для Росії критикою Заходу та уникненням, також традиційного, шантажу і залякування.

Щодо розгортання системи ПРО в Європі, то Іванов у досить неконфронтаційній формі зазначив, що Москва *знайде дешевший та ефективніший варіант відповіді на цей виклик*. Під час розмови з міністром оборони США Робертом Гейтсом, яка проходила без

перекладачів при демонстрації дружнього ставлення до співрозмовника, С.Іванов запропонував американцям поновити переговори щодо скорочення ядерних озброєнь з метою примирення з Заходом. Ним же було підкреслено необхідність продовження спільної боротьби проти міжнародного тероризму, щоправда застережено інші держави (читай США) від використання цієї боротьби для реалізації власних інтересів. С.Іванов заявив, що не лише США та Росія мають відповідати за стратегічну стабільність у світі, але всі ядерні держави, а також ті, які володіють великим ракетним потенціалом, апелюючи до потреби переходу до багатополюсної системи міжнародної безпеки.

З метою певного збалансування поміркованого виступу С.Іванова та продовження минулорічної путінської риторики на заході виступив голова комітету з міжнародних справ Держдуми РФ *Константін Косачьов*. Зокрема, він зазначив, що *російська делегація у Мюнхені націлена на перегляд західних стереотипів щодо забезпечення міжнародної безпеки*.

Американську делегацію на мюнхенському заході очолював міністр оборони Р.Гейтс. Постійний учасник конференції останніх років сенатор-республіканець **Джон МакКейн** у зв'язку з напруженим передвиборчим графіком не зміг відвідати Європу, незважаючи на попередньо висловлене бажання завітати у Мюнхен. Натомість, потенційний кандидат у президенти США **розповсюдив у контексті Мюнхенської зустрічі свою заяву**, яка за своїм змістом могла б претендувати на схожий резонанс до того, який зробив президент Росії минулого року. У своїй заяві МакКейн закликав встановити новий глобальний порядок, на противагу бездіяльній ООН створити Лігу демократій на чолі з державами НАТО, визнати незалежність Косова, допомогти Грузії та Україні вступити до НАТО. Американський сенатор акцентував на необхідності відродження НАТО з переходом на загальносвітовий рівень й активізацію трансатлантичних відносин з метою поширення миру та діалогу у світі. За його словами, завданням НАТО має стати побудова нової глобальної системи на 21 століття. Крім цього, Дж.МакКейн виступив у підтримку надання Україні і Грузії ПДЧ та запрошення до членства в НАТО Хорватії, Македонії та Албанії вже на Бухарестському саміті.

Присутній міністр оборони США Р.Гейтс **говорив про більш конкретні та реальні речі**. Основу американського послання зайняло традиційне для останнього часу питання трансатлантичної солідарності,

передусім на фоні ситуації в Афганістані Американський урядовець у чергове розкритикував європейських партнерів за відмову внести справедливий вклад в коаліційні дії у Афганістані, зазначивши, що подібні тенденції можуть підірвати цілісність НАТО: *“не повинно бути так, що одні беруть участь у бойових діях, а інші відмовляються це робити”*. Було продовжено розвиток теми про необхідність розширення глобального партнерства Альянсу, а також зміцнення стабільності в Азії, зокрема у контексті боротьби з тероризмом. **Сподівання на прогрес у подолання цих проблемних для Альянсу питань, Р.Гейтс поклав на Бухарестський саміт НАТО** у квітні (власне, як і ряд інших учасників конференції). Також, ним було висловлено готовність Вашингтона допомогти Пакистану у боротьбі з екстремізмом.

Звісно, конференція не обмежувалася заявами росіян та американців, незважаючи на традиційну “окупацію” ними інформаційного простору. **Керівник МАГАТЕ М.ель-Барадеї** виступив за створення під контролем цієї організації єдиного багатонаціонального центру збагачення урану, що, на його думку, дасть змогу неядерним державам отримати доступ до “мирного атому”, а відтак може вирішити актуальну на сьогодні “іранську проблему”. В цьому питанні МАГАТЕ підтримали німці, одночасно з тим виступивши за продовження міжнародного тиску на Тегеран.

Загалом, **у заявах європейців традиційно переважали мирні акценти**. Віце-канцлер ФРН Ф.-В.Штанмайєр закликав спільно зупинити початок гонки озброєнь, що вже намітилася, при цьому відзначивши потребу участі в даному процесі Росії (*“Ми повинні бути в одному човні з Росією”*). **Верховний представник ЄС Х.Солана** також закликав до діалогу з Росією, кілька разів згадавши постать Медведєва. Схоже, що Європа вже зникає до нового російського лідера.

Польський міністр закордонних справ Р.Сікорскі торкнувся іншої важливої для континенту теми. Він зазначив, що позиції з американської стороною в питанні ПРО дуже зблизилися, проте наголосив, що ця система повинна бути у стані працювати інтегровано з майбутньою європейською протиракетною системою.

Серед інших помітних подій можна згадати також зустрічі таких антагоністів як прем'єр-міністра Туреччини Р.Т.Ердогана та міністра закордонних справ Вірменії В.Осканяна, президента Грузії М.Саакашвілі з російським віце-прем'єром С.Івановим. Якщо перша пара обмежилася лише оновленням перед опонентами своїх позицій, то на другій сторони

обговорили шляхи нормалізації грузинсько-російських відносин в політичній та економічній сферах.

Помітними на зустрічі в Мюнхені була цього разу **азійська тема та виступи представників цього регіону**. Японський міністр закордонних справ представив бачення Токіо щодо безпеки в Азії оформивши його в структуру 3-х стовпів: присутність США, зокрема військова, побудова конструктивних та перспективних відносин між азійськими країнами, відкрита регіональна співпраця. Було задеклароване бажання грати більшу роль в миротворчих зусиллях ООН, відзначено, що ключовим актором регіональної безпеки залишається Китай, а проблемою № 1 – ядерні амбіції Північної Кореї. Таким чином, Японія продовжує свій вихід із зовнішньополітичної та безпекової тіні й прямує до збільшення своєї ваги у глобальній та регіональній безпеці.

Міністр закордонних справ Сінгапуру підтримав японського колегу, додавши, що помітнішу роль в азійській безпеці має відігравати АСЕАН. Тож, бачимо, що заклики США до своїх глобальних партнерів підтримати американські зусилля в галузі міжнародної безпеки знаходять відповідь, а НАТО цілком може розраховувати на реалізацію стратегії з розширення партнерства на азійсько-тихоокеанський регіон.

Мюнхенська безпекова конференція – 2008 р. не зламала традиції й не дала достатньої кількості чітких рецептів для зміцнення стабільності сучасного світу. Проте, конференція підтвердила свій статус впливового дискусійного майданчика сильних світу цього та у чергове проявила загрози і тенденції для глобальної безпеки. Світ надалі прямує до утвердження багатополлярності, Росія зберігає свій статус основного порушника спокою в сучасних міжнародних відносинах, Сполучені Штати прагнуть змін у системі глобального партнерства та розстановки сил, Північно-Атлантичний Альянс потребує подальшої трансформації, зростає роль Азії в глобальній безпеці... Варто очікувати, що ці та інші питання, що обговорювалися в Мюнхені, найближчим часом отримають свій розвиток й значною мірою формуватимуть стратегічні зовнішньополітичні кроки багатьох держав